

Itsearviointi lasten röntgentutkimuksista

LL, osastonylilääkäri, lastenradiologi Marja Perhoma, PPSHP

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) säteilyn lääketieteellistä käyttöä koskevan asetuksen (423/2000) 19 §:ssä säädetään, että toiminnan harjoittajan tulee edistää säteilyn lääketieteelliseen käyttöön osallistuvien henkilöiden omatoimisia arviointeja (itsearviointeja) toiminnan kehittämiseksi.

Kliinisen auditoinnin asiantuntijaryhmän suosituksessa No 2 1.7.2006 todetaan, että itsearvioinnin toteutumisen arviointi olisi oltava yksi auditoinnin painopistealue. Auditoinnissa olisi otettava kantaa, miten itsearvioinnit on suoritettu, miten johto on käsitellyt tuloksia ja miten tulokset on otettu käyttöön. Hyvänä käytäntönä pidetään, että yksikössä on laadittu itsearviointisuunnitelma. Itsearviointiin olisi kuuluttava myös edellisessä kliinisissä auditoinneissa annettujen suositusten toteutumisen seuranta. EU:n suosituksen mukaan itsearviointeja tulisi tehdä vuosittain.

OYS:ssa säteilytoiminta on kuvattu Radiologian klinikan säteilyturvallisuus laatukäsikirjassa ja menettelyohjeissa. Säteilynkäytön itsearviointia on toteutettu v. 2004 lähtien vuosittain. Säteilynkäytön itsearviointi on kuvattu menettelyohjeessa 12, joka sisältää 10 kohtaa:

1. Komplikaatioiden lukumäärän/ laadun kehittyminen (laatuasioista vastaava radiologi)
2. Röntgen- ja isotooppilähetteen vaatimusten toteutuminen (kuten ed.)
3. Hukkaexponointien lukumäärän/laadun seuraaminen sekä exponointitietojen ja arkistoitujen kuvien lukumäärän vertaaminen (laatukoordinaattori)
4. Asiakastytyväisyyden kehittyminen (laatupäällikkö)
5. Oikeutusarvioinnin toteutuminen < 35 -vuotiaiden ls-rangan sädetutkimuksissa (laatuasioista vast. radiologi)
6. Potilasannosten kehittyminen (lääket. fyisiikan asiantuntija)
7. Henkilöstön täydennyskoulutuksen toteutuminen (oh, hall. ayl)
8. Teknisten laatuvaatimusten toteutuminen (oyl)
9. Tutkimus-/ hoitotulosten vaatimusten toteutuminen (oyl)
10. Säteilysuojien kuntotarkastus (oh)

Menettelyohjeessa on kerrottu kunkin itsearvioinnin suoritusohjeet lyhyesti, itsearvioinnin vastuuhenkilö (yllä suluissa), viittaus vastaavaan kliinisen auditoinnin kohtaan, ko. itsearvioinnin aloitusvuosi, tarvittaessa otoskoko ja tulosten esittelyajankohta johtoryhmässä. Klinikkan laatuhenkilöiden tekemät itsearviointit kohdistuvat kaikkiin röntgenyksiköihin, joten lasten röntgentutkimusten itsearviointia toteuttavat useat henkilöt.

Esityksessäni keskityn kohtiin 8 ja 9, jotka ovat vastuullani. Vaikka menettelyohjeessa näiden sisältö on määritelty suppeasti, olen ottanut mukaan myös oikeutusarvioinnin ja tutkimuksesta RIS:iin raportoitujen tietojen tarkastuksen, koska tiedot ovat samalla helposti saatavilla. Näitä ovat esimerkiksi sädeannoksen kirjaaminen, raskauden tarkistaminen, hukkaexponoinnit.

Itsearvioinnin kohdetta ei ole ulkoa määrätty, vaan sen on saanut päättää itse. Arviointikohteen valinnan perusteena olen käyttänyt mm. tutkimuksen yleisyyttä (natiivithorax), kohtalaista sädealtistusta ja usein epäselvää oikeutusta (natiivivatsa), muuttuneita tutkimuskäytäntöjä (mcg), toistuvia tutkimuksia (skolioosikuvaus), kuvauslaitteiston vaihtumista (thoraksin TT), kuvausprotokollan optimoinnin tarvetta (kallon TT, samalla kallon natiivirtg).

Itsearviointia varten olen hakenut peräkkäiset ko. tutkimukset esim. vuoden alusta alkaen RIS:stä. Otanta on ollut 20 tutkimusta, mikäli mahdollista. Tarvittavat tiedot löytyvät RIS:stä ja sähköisestä sairauskertomuksesta, kuvat digitaalisesta röntgenarkistosta. Lasten röntgentutkimusten oikeutusarvioinnin perusteena voi käyttää soveltuvin osin STUK tiedottaa 1/2008 Lasten röntgentutkimuskriteereitä, STM:n kiiirettömän hoidon työryhmän suositusta, Käypä hoito-ohjeistoa, Euroopan komission Kuvantamistutkimuksia koskevat lähettämissuositukset-julkaisua sekä omaa ja/ tai kollegan asiantuntemusta. Teknisten laatuvaatimusten osalta lasten tutkimuksissa voi käyttää STUK tiedottaa – sarjan 1/2005 Lasten röntgentutkimusohjeistoa ja 1/2008 Lasten röntgentutkimuskriteereitä, röntgenosaston tutkimusohjeita sekä omaa asiantuntemusta. Sädeannosten kriteerinä voi pitää STUKin antamia vertailuarvoja, jos niitä on julkaistu. Huomioitavaa on, että kuva voi olla riittävä diagnostiikan kannalta, vaikka se täyttäisi hyvän kuvan kriteerejä. Lasten tutkimusten osalta arvioin aina, riittäisikö kohinai-sempi kuva.

Menettelyohjeissa on määritelty röntgenlausunnon rakenne ja se on yksi röntgenlausunnon kriteeri. Tärkeämpää on kuitenkin arvioida lausunnon diagnostista oikeellisuutta.

Röntgentutkimuksen vaikuttavuutta olen arvioinut pelkästään sairauskertomusmerkintöjen perusteella. Joissain tapauksissa voisi olla hyötyä myös kliinikoiden haastattelusta. Röntgentutkimuksen tuloksen huomiointi löytyy joskus vain sivulauseesta ja ”normaalilöydöksen” vaikutus potilaan hoitoon jää kyseenalaiseksi. Todellisen vaikuttavuuden ja potilaalle koituvan terveyshyödyn arviointi vaatisi usein pidempää seuranta-aikaa sekä perehtymistä.

Itsearviointien tulokset on kirjattu PPSHP:n auditointiraporttilomakkeelle, tallennettu intranetin yhteisiin kansioihin ja esitelty klinikan johtoryhmässä. Havainnot ja niistä aiheutuvat suositukset on osoitettu prosessin vastaavalle ja käsitelty vastaavan osaston osastokokouksessa. Korjaaville toimenpiteille on asetettu määräaika, yleensä muutamia kuukausia. Korjaavat toimenpiteet ovat toteutuneet hyvin, ainakin aluksi. Yleensä suositukset on osoitettu itselle ja/tai oman osaston henkilökunnalle. Kliinikoille menevä palaute, tavallisesti lähetteisiin, röntgentutkimuksen oikeutukseen sekä tuloksen huomiointiin liittyvä, tuntuu pikkuhiljaa kantavan hedelmää. Inhimillistä on, että arjessa suositukset helposti unohtuvat ja niistä on tarpeen aika ajoin muistuttaa. Koen suositusten toteutumisen seurannan osana normaalia radiologin työnkuvaa, mutta itsearviointeja en ole toistanut. Kutakin osastoa koskevat sisäiset auditoinnit ja itsearviointit sekä niiden aiheuttamien korjaustoimenpiteiden toteutuminen tarkastetaan OYS:ssa vielä seuraavan vuoden johdon katselmuksessa.

<http://www.edilex.fi/stuklex/fi/lainsaadanto/20000423>

http://www.clinicalaudit.net/suositus_no2.pdf

http://www.clinicalaudit.net/suositus_no4.pdf

http://www.clinicalaudit.net/suositus_no6.pdf

http://www.stuk.fi/julkaisut_maaraykset/fi_FI/stuk_tiedottaa/_files/12222632510022274/default/STUK-tiedottaa-1-2008.pdf

http://www.stuk.fi/julkaisut/katsaukset/pdf/lasten_rontgentutkimusohjeisto.pdf

http://suomenrontgenhoitajaliitto.fi/doc/118_fi1.pdf

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-8278.pdf